Jeremjáš a konec Chrámu

Původ materiálu
Jiří Bureš
Pořadí v lekci
31

Téma

- Bůh je náš Pán a my jsme v jeho rukou.
- Víra „ze zvyku“ (bez vztahu k Bohu) nestačí.

Cíl

- Předškolní děti se dozvědí, že do kostela chodíme poslouchat Pána Boha.
- Mladší a starší školní děti si uvědomí, že Boha je třeba vzít vážně — nestačí něco o něm vědět nebo ze zvyku chodit do kostela.

Pro učitele

Biblický text: Jr 18,1–12 (podobenství o hlíně a hrnčířovi); Jr 7,1–15 (prorokova kritika spoléhání se na Chrám)

Výkladové poznámky

Obecně ke knize Jeremjáš

- Jeremjášovy příběhy jsou v knize časově zpřeházeny. Ucelený životopis proroka chybí.
- Jeremjáš prorokoval asi po 40 let, během vlády posledních 5 judských králů. Judské království je blízko katastrofě — Jeruzalém bude dobyt, Chrám zničen a lid odejde do vyhnanství (587 př. Kr.). Lid to však netuší a proroci i politici nebezpečí zlehčují. Jeremjáš varuje před Božím soudem, ale je zoufale osamocen.
- Jeremjášova prorocká zvěst má **více** témat. Kritizuje modlářství lidu, mezinárodní politiku králů, prázdnou obřadnost a sociální bezohlednost bohatých.
- Za kritikou je společný hlavní důraz: **Hospodin je jediný a svrchovaný Pán**. Základní problém je v tom, že Izrael Hospodina ve svém srdci neuznává. Izrael zná přikázání, ale nebere je vážně; přijde do Chrámu, ale nechce se setkat s Bohem.

Poznámky k Jr 18

- **Hrnčíř pracuje s hlínou** — obraz převahy Stvořitele nad stvořením, převahy Božích záměrů nad lidskými. Obdobu známe od proroka Izajáše (29,16a „Je to vaše převrácenost, jestliže je hrnčíř oceňován stejně jako hlína. Což říká dílo o tom, kdo je udělal: „On mě neudělal“?“).
- Text je **obhajobou Božího jednání** (tzv. teodicea), zde konkrétně zničení Jeruzaléma — srv. otázku „Cožpak nemohu naložit s vámi jako ten hrnčíř?“ Bůh je autorem Izraele, a autor má právo naložit s (pokaženým) dílem i radikálním způsobem.
- Slovo soudu tu ale skrývá naději. Nejde o podobenství zkázy, hrnčíř dílo nezahodí, ale **přepracuje v novou nádobu**. Je tu další hrnčířův (Boží) plán, nová budoucnost pro zkaženou nádobu (Izrael), i když si ji zatím nikdo neumí představit.

Úskalí

- Nezlehčujme dobytí Jeruzaléma, zničení Chrámu a vyhnanství. Je to největší katastrofa Starého zákona, Izrael téměř zaniknul.
- Samotný zvyk chození do kostela či úcta k církevním budovám samozřejmě nejsou chybné. K tomu nesmí náš výklad sklouznout. Problém je, když se víra o tyto zvyky opře a ztratí rozměr rozhovoru s živým Bohem.
- Jaký mám vztah k trestu, k představě trestajícího Boha? Toto téma dnes bývá, ve světle výchovných poznatků o přehnaném trestání, zpochybňováno. V Písmu je to ale důležité: Hospodin je spravedlivý a zlo je „odporné v jeho očích“. Nicméně Boží spravedlnost jde vždy ruku v ruce s jeho milosrdenstvím.

Pro děti

Předškoláci

Vyprávění zahájíme volnějším rozhovorem: Komu se líbí kostely? Co ti na nich připadá nejhezčí/nejzajímavější? Co můžeš vidět vevnitř? *(Nápady můžeme podpořit obrázky částí kostela; můžeme je také malovat na společný papír.)*

Kostely jsou zvláštní, jsou jiné než všechny ostatní budovy. Nejsou k bydlení, jako domy. Nejsou jako školky nebo školy, ani jako muzea. Mívají věž, sloupy, mají krásný stůl uvnitř. Jsou to budovy pro Boha, pro setkání s ním. Jeden takový kostel přikázal Pán Bůh postavit Izraelcům. O tomto kostele si dnes budeme vyprávět. Izraelci mu říkali Chrám. *(Obrázek chrámu.)*

Chrám byl nádherný a lidé do něj rádi chodili, i z velké dálky. Modlili se tam. Zpívali písničky. Potkávali přátele a kamarádky. Měli rádi tu krásnou stavbu, s vysokou věží, s mohutnými sloupy a slavnostním stolem *(obrázky věže, sloupu, stolu, příp. dalších)*. Byli na Chrám hrdí.

Ale později se něco změnilo: zapomněli, komu Chrám patří. Pro koho vybudovali vysokou věž? Pro koho vztyčili sloupy? Pro koho nechali vyřezat slavnostní stůl? Už to pro ně nebylo důležité.

Říkali: „Podívejte se na něj. Není to nádherný kostel? To jsme postavili my."

Zapomněli, že to vše udělali kvůli Bohu. Že do Chrámu chodí poslouchat, co jim Pán Bůh říká.

Tehdy se našel jeden člověk (Jeremjáš se jmenoval), kterému to vadilo. Jeremjáš si stoupl do dveří Chrámu, aby ho nikdo nemohl minout.

Každému řekl, že Bůh rozhodl, že budova bude zničena. Vysoká věž spadne. Sloupy budou zbořeny. Slavnostní stůl spálí oheň. Jeremjáš lidi varoval… jenže nikdo mu neuvěřil.

Později se to opravdu stalo. Přišli nepřátelé a zničili nádherný Chrám, věž, sloupy, stůl. Všichni byli smutní, i Jeremjáš. Také Pánu Bohu bylo moc líto, co se muselo stát.

Ale pomohlo to: lidé si najednou uvědomili, že Pánu Bohu je třeba naslouchat. Znovu se modlili, zpívali písně a četli z Bible. Mnohem později si vystavěli nový kostel, nový Chrám. Byl méně vyzdobený, než ten první. Ale lidé už věděli, co je důležitější: poslouchat Pána Boha.

(Můžeme použít zjednodušenou Aktivitu 3, viz str. 148.)

Pomůcky: Obrázek kostela, věže, sloupu, ozdobného stolu (tj. stolu Páně). Lze použít i jiné části kostela, zejm. podle místního sboru; příp. obrázek proroka / Jeremjáše.

Mladší školní děti

Motivace A — hrnčíř (slovní úvod): Víte, kdo je to hrnčíř? Viděli jste ho už někdy pracovat (třeba na historických trzích)? A co je hrnčířský kruh? Jak se používá, jak kruh funguje?

Otázky používáme jako motivaci a současně jako ověření, že děti motivu rozumějí. Pomoci může i přinesený obrázek hrnčíře — pak se ptáme: Kdo je na obrázku? Co dělá? Proč se s hlínou točí při výrobě? atp.

Motivace B (doprovázející akce): *Uprostřed leží plátnem zakrytý kousek rozpracované hlíny. Pracujeme se zvědavostí posluchačů: na začátku upozorníme, že skrytý předmět hraje v dnešním příběhu hlavní roli. Předmět zatím neodhalujeme! Během vyprávění s hlínou pracujeme (viz dále).*

I. Jeremjáš už toho má dost

Jeremjáš stál u brány Chrámu. Zastavoval poutníky, kteří tudy procházeli a vedli býčky k oběti. Varoval je, že nestačí přijít na bohoslužbu. Naléhal, aby přemýšleli, co od nich Bůh žádá. Ale oni jen mávli rukou. „Copak nic neděláme? Pravidelně chodíme do Chrámu a přispíváme na něj. Co dělají ostatní?“

Jindy si stoupl na náměstí. Zastavoval učence a politiky. Varoval, že se Bůh hněvá. Naléhal, aby se všude začal dodržovat Zákon, jinak bude Izrael potrestán. Ale oni jen mávli rukou, nevěřili tomu. „My jsme přece Hospodinův lid. On má jenom nás, on se bez nás neobejde.“

Jeremjáš kázal, varoval, naléhal, ale lidé byli jako hluší. Už toho měl dost. — Jenže (říkal si), co až toho bude mít dost Bůh? Co se stane potom?

II. Hrnčíř a hlína

(Odkryjeme hlínu a dál pracujeme podle vyprávění.)

Toho dne se prorok zatoulal k hrnčířově dílně. Řemeslník seděl u hrnčířského kruhu. Vyráběl jakousi nádobu, veliký džbán.

Jeremjáš ho tiše pozoroval. Ty jeho ruce! Rukama nabíral z necek vlhkou hlínu, rukama ji hnětl a jemně tvaroval. Na rukách hrnčíře bylo vidět, jak dobře zná svou práci, jak pečlivě míří ke svému cíli: nádherné nádobě. „Takhle nějak tvořil Bůh člověka,“ napadlo Jeremjáše. „Tak s láskou tvaroval svůj lid na poušti.“ Ještě jedno zakroužení stolu, ještě jeden pohyb, a krásný džbán bude hotov.

Náhle řemeslník zaklel. Při posledním pohybu se nádoba zkřivila a džbán se zbortil. Tolik krásy nazmar! Ale hrnčíř začal znovu, rychle zpracoval to, co bylo ještě před chvílí džbánem, a dal hlíně nový tvar. Zanedlouho stála na stole pěkná mísa.

III. Jsme jako hlína v jeho rukou

(Bereme nádobu do rukou, příp. naznačíme, jak nádoba pyšně mluví k hrnčířovi.)

Cestou domů Jeremjáš přemýšlel. „Bůh se bez nás neobejde,“ říkají Izraelci. Ale to není pravda, vždyť hrnčíř se taky obejde bez džbánu, zvlášť když je to pokřivený a nepovedený džbán. Hrnčíř přece může změnit plán a začít znovu — a stejně tak Bůh. A oni prý: „Neopustí nás, vždyť máme jeho Chrám, vždyť máme bohoslužby.“ Jeremjáš se zasmál, když si představil hliněnou nádobu, která osloví řemeslníka a začne mu vysvětlovat, jak je pro něj důležitá. „My lidé jsme jenom materiál v Božích rukou, a chtěli bychom, aby nás poslouchal,“ pomyslel si

Jeremjáš.

IV. Chrám bude zbořen

Jeremjáš stál opět u brány Chrámu. Poutníci proudili dovnitř a vedli s sebou býčky k oběti. Vtom prorok zvolal: „Chrám, do kterého jdete, bude zbořen! A právě tak i toto město Jeruzalém. Přijdou nepřátelé a všechno zničí. Bůh vás varoval, a vy jste neposlouchali, proto se to stane.“ Poutníci vypadali naštvaně. „Co to říkáš,“ vykřikl někdo, „vždyť je to Boží Chrám, a my jsme jeho lid!“

„Nemyslete si, že Bůh jedná podle nás. Jsme v jeho rukou,“ řekl Jeremjáš. „Jsme jako hlína v rukou hrnčíře. Chrám bude zbořen, abychom si to uvědomili. Bůh změnil svůj plán.“

(Při závěrečných větách opět rozbořím nádobu.)

Starší školní děti

Vyprávíme příběh pro mladší (je méně známý). Využijme aktivitu s variantou 2. Jiná možnost: rozšířit o práci s Biblí:

V Jeremjášově době se židé příliš spoléhali na Chrám, a jejich vztah k Bohu byl slabý. Jejich víra byla jen prázdný zvyk, chodit do Chrámu, přinášet oběti. Ale i když byl později Chrám zbořen, hledali si zase jinou jistotu… A tak to šlo dál a dál. Víte, na jakou jistotu se odvolávali židovští vůdci v Ježíšově době? *Necháme děti vyhledat Mt 3,9, Co vyčítá Jan Křtitel farizeům? (Zakládají na tom, že jsou potomky Abrahama, rodilí židé.)*

K rozhovoru: Hrozí prázdná víra i nám, i křesťanům? Na co jsou hrdí věřící lidé dnes? (např. že mají pěkný kostel; že jsou z věřící rodiny; že mají dobrou pověst). Co je před Bohem důležité? Jaká víra je pro tebe „plná“?

Aktivity

- **Aktivita 1:** Děti dostanou za úkol vytvořit z modelovacího materiálu (viz Pomůcky) nádobu. Nezkušeným poradíme postup.

  Varianta 1 (pro mladší): nádobu si odnesou domů. Mohou na ni vyrýt nebo nalepit nápis: „Jsme v Božích rukou“ a vysvětlit jej doma rodičům.

  Varianta 2: (náročná — pro starší) Poté, co nádobu všichni dokončí (časový limit), předají ji sousedovi po pravici. Každý si cizí nádobu pečlivě prohlédne, může např. říci ostatním, co ho na ní zaujalo. A pak ji — podle Jeremjášova příběhu — přepracuje na něco nového

(cokoliv). Děti tak prožijí rozboření svých představ a „změnu plánu“. (Jiná možnost: děti dají veškeré výtvory dohromady a vytvoří z nich společné dílo. Pomáháme s domluvou skupiny.)

- **Aktivita 2:** Podíváme se spolu s dětmi na krátké video o práci hrnčíře (najděte si třeba na youtube). Video ztlumíme a předem se domluvíme, že budeme pozorovat mlčky („jako Jeremjáš“). Jak hrnčíř pracoval? Oceníme pečlivost, lásku k materiálu, umělecký záměr. Zakončíme modlitbou, v níž tyto vlastnosti vztáhneme k Bohu a děkujeme mu za ně.
- **Aktivita 3:** Přineseme sadu barevných papírů (A5 nebo i A4). „Papíry jsou stavební kostky“. Necháme děti z menší přidělené sady sestavit nejprve kostel, potom jej přestaví na školu, hrad, nemocnici… Lze sehrát i jako malou časovanou soutěž, mezi skupinami. Hodnotíme zdařilost zobrazení. Ptáme se: „Může být i církev někdy pro druhé školou, hradem, nemocnicí? Jak?“

Pomůcky: Pro aktivitu: Modelína (resp. samotvrdnoucí hmota, modurit či keramická hlína, při výběru je třeba zvážit zašpinění dětí a prostoru NŠ). Igelity, ochrana prostoru nebo šatů. Samolepky a fixy k popsání (viz Aktivita 1, varianta 1). Volitelné: obrázek hrnčíře (k motivaci). Youtube video s prací hrnčíře (aktivita 2), foto Zdi nářků k přesahu (co zbylo z Chrámu…).

Přesah

Foto Zdi nářků: vysvětlíme zvyk zastrkovat papírky s modlitbami. „Modlitba často vyjadřuje touhu srdce, naději, kterou se neodvažujeme vyslovit.“ Motiv lze využít i k závěru: děti napíšou krátké prosby, na závěr se nad nimi modlíme, aby nás Bůh slyšel a vyslyšel. Papírky nečteme, prosby zůstávají skryté.

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Ježíš řekl: „Obdivuješ ty velké stavby? Nezůstane z nich kámen na kameni…“ (Mk 13,2a)

Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Jeremjáše navrhujeme *Kam v soudu den dáš, co v chůzi brání* atd. (Svítá 136, 7. sloka).

Okénko do bohoslužeb

Myslíte, že se bohoslužby musí konat v kostele? (Včetně dospělých.) Kdo jste někdy zažili bohoslužby jinde? Kostel je důležitá stavba. Ale není pro víru tím nejdůležitějším. Někdy může být dokonce na překážku. O tom si dnes budete vyprávět.

Dál přece nejdete sami. Jak se jmenují ty postavy, co jdou s námi? Které už znáte? Dnes vás čeká nový hrdina: Jeremjáš — prorok. Neměl to lehké, nikdo s ním nesouhlasil, ani kněží, ani vládcové. Ale on vytrvale říkal to, co mu Pán Bůh uložil (zazpíváme Svítá 333 *To já ó Pane můj*).

Modlitba

Pane Bože, ty jsi nám dal život, ty jsi nás utvořil, s láskou a s pečlivostí. Dej, ať to víme, že ti patříme, ať na to pamatujeme. Děkujeme za toto místo, za náš sbor, za náš kostel: Můžeme se tu setkat s kamarády, zpívat, modlit se. Můžeme slyšet, co nám říkáš — nauč nás vážit si toho. Amen.

Kam dále
Rumlová, Jana: Prorok Jeremjáš ohlašuje soud (starší přípravka z cyklu Pozvání …
Rumlová, Jana: Jeremjášovo utrpení (starší přípravka z cyklu Pozvání na cestu)
Jan Heller: Povolání proroka Jeremjáše (audio; ČRo)
Odkaz na píseň
Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval
Kam v soudu den dáš, co dneska sháníš
Zní, zní, zní hlas temný, tichý
To já, ó Pane můj, půjdu, když mne posíláš
Cílová skupina
Mladší školní
Předškolní
Starší školní
Katechetické cykly
Dál přece nejdeme sami II (Od Samuele k Šalomounovi + Od Elijáše k mesiášovi)
Biblický odkaz (kat)
Jeremjáš 18,1–12
Jeremjáš 7,1–15